

« Оџо айар дьобурун олонхо, остуоруйа нөнүө сахалыы тыынна иитии »

**Дойдуунускай алын сүһүөх оскуола-саадын
учуутала
Дьяконова-Кычкина Туйара Михайловна**

Обо илиинэн онорор «Айар абылан» уонна «Остуоруйа дойдута» куруһуок

Чинчийи сыала.

**Олонхо, остуоруйа нөнгүө норуот үтүө
үгэстэрин туһанан, сизэрдээх майгыны
олохсутан, олоххо көрүүлэрин билинни
киэпкэ, ньымаба киллэрэн кэнчээри
ыччакка тиэрдии. Бырабыллар
материалтан мындырдаан оноһуктары
онорон төрөппүт, оҕо интэриэһин тардыы.
Фантазияларын, билэ-көрө сатыыр
дьоһурдарын сайыннарыы, тыа ыалын
оҕотугар экономика бастакы хардыыларын
инэри, тылы сайыннарыы.**

Кылаас таһынаабы дьарык тиэмэтэ:
“Олонхо – уобарастара”

Дьарык сыала:

Үөрэтэр сыала:

Илиинэн оноһук нөнүө оҕоҕо олонхону тиэрдии, билиһиннэри, сахалыы тыыҥҥа иитии-үөрэтии.

Иитэр сыала:

Олонхо баай талым тылыгар интэриэһи көбүтүү.

Сайынарар сыала:

Үөрэнээччи толкуйдуур, тобулар, айар дьобурун сайынарары

Үөрэтии дэгиттэр дьайыылары

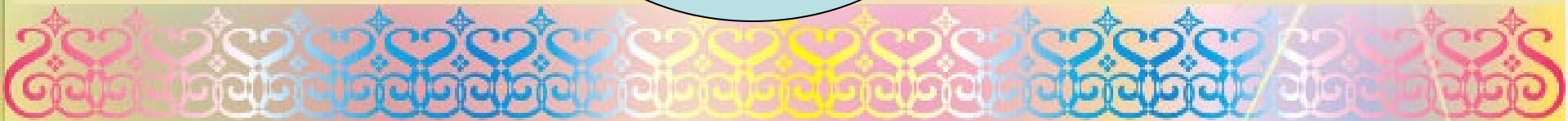
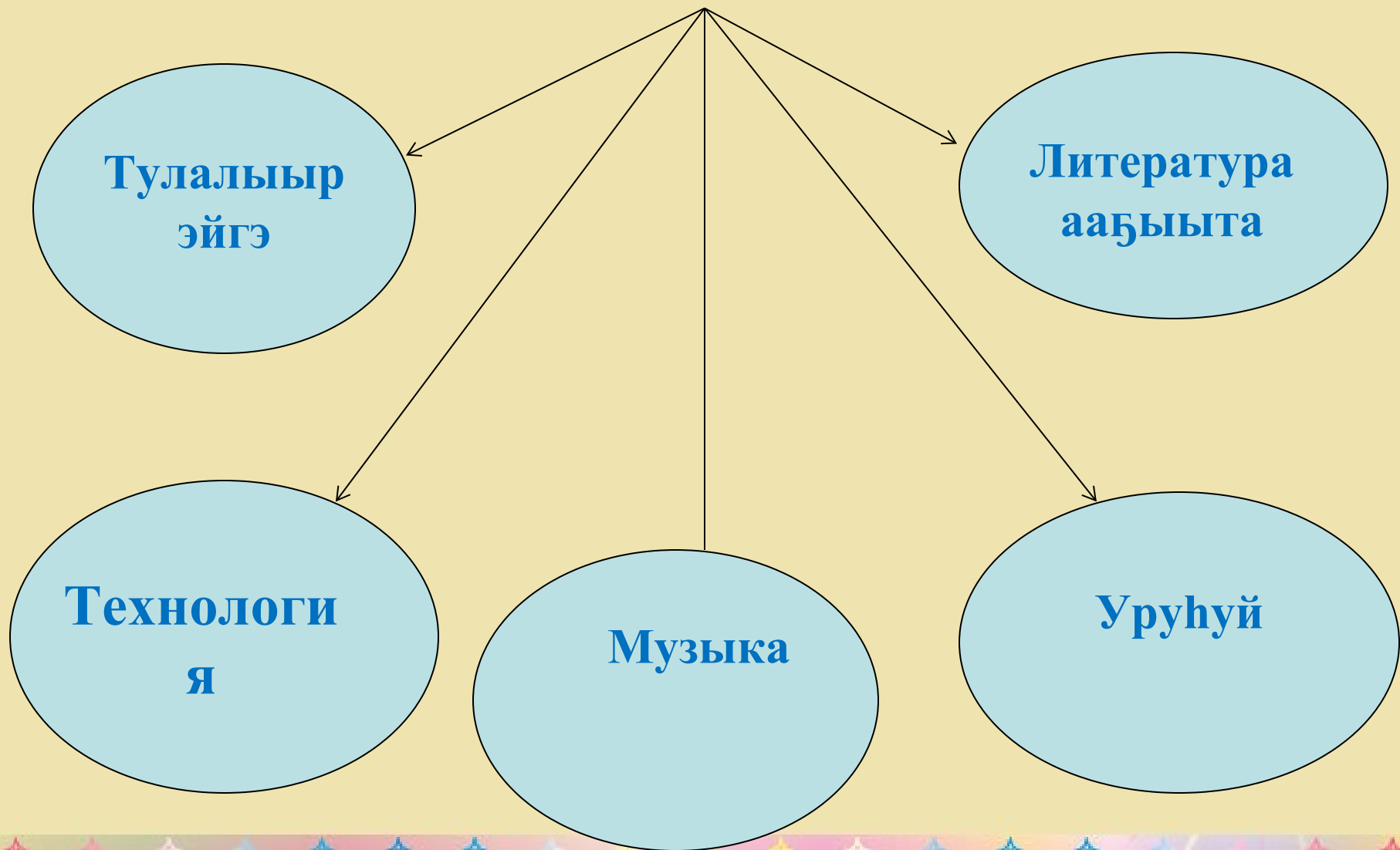
Билэр-көрөр үөрүйэх: Иһитиннэриили өйдөөһүн, өйдөбүлгэ сөп түбэһиннэрэн түмүк таһаарыы, тэннээһин, майгыннатыы, бэйэ санаатын этии.

Көһнөрүнэр үөрүйэх: Бэйэ санаатын этэргэ боруобаланыы, ыарырҕатыыларыын этинэр, быһаарар.

Бодоруһар үөрүйэх: Учууталы уонна тэн саастаахтарын кытта алтыһан үлэлири быһаарсыы, уопсай быһаарыныыны ылыныныыга сөпсөһүүгэ, сөбүлэниигэ тийии.

Биридимиэттэри кытта сибээһэ

Дьарык тиэмэтэ

’

Д=Х

’

’’’’

+С Д=Т ар А

Ребуһу сөпкө таайдаххытына бүгүнгү
дьарыкпыт тиэмэтэ тахсыаба

Олонхо хаамытын этаптара.

- Аан ийэ дойду айыллыыта
- Олонхо сирэ-уота, айылҕата
- Олонхо үс дойдута
- Орто дойду олохтоохторо
- Абааһы урдустара аллараа дойдуттан тахсыылара
- Орто дойду маанылаах кыһын уорааһыннара
- Бухатыыр дохсун атыгар олорон аллараа дойдуга айаннааһына
- Абааһы бухатыырын кытта күөн көрсүһүүлэрэ, дуолан охсуһуулар
- Айыы бухатыыра өрөгөйдөөх кыайыыта
- Ыһыах ыһыыта. Уруу күнэ

Сыалга-сорукка тахсыы

Ньургун ботур уонна Ыйыста Хара охсуһан бардылар. Маннай үгүүнэн, батыһанан киристилэр. Онтон сэптэрэ алдьаммытын кэннэ кыһыл илиинэн кырбастылар. Охсуһуу улахана манна буолла, холорук бөбө таннары сатыылаата, таас бөбөтө көттө. Аллараа дойду биистэрэ олохторо айманна, ытаһыылара-соһоһууларга сүрдэннэ.

Бу кэрчик ханнык этапка көстөрүй?
Бүгүн биһиги тугу онорор
эбиппитий?

Ш.Дьарык сүрүн чааһа. Хатылааһын. Билиини бөбөргөтүү.

“Олонхо үс додута”

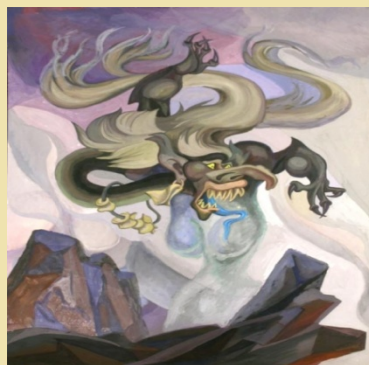
Үөһээ дойду – Сырдык ,ыраас, киэн куйаар. Үрдүкү
айыылар , танаралар дойдулара.

Орто дойду – Улаҕата көстүбэт,
Унуоргута биллибэт,
Абыс иилээх-саҕалаах.
Алта киспэлээх,
Атааннаах-мөнүөттөөх,
Айгыр- силик бэйэлээх
Аан ийэ дайды.

Аллараа дойду – Абааһылар орто дойду олобун аймыыр,
алдыатар, былдыыр, урусхаллыыр аналлаахтар

Олонхо үс дойдутун олохтоохторо

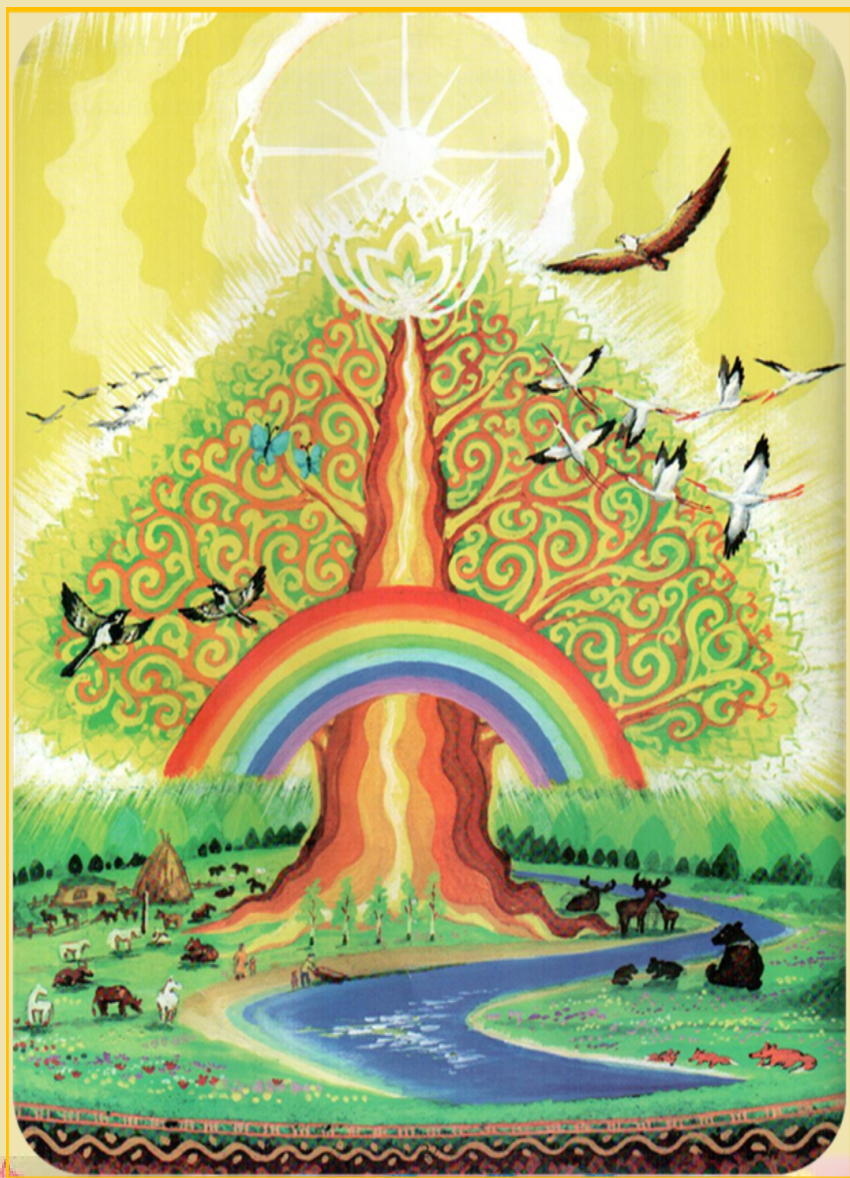

Олонхо үс дойдутун олохтоохторо оџо оноџугунан

Кластер толоруута

**Олонхо үс дойдутун
ситимниир
Аал Луук мас**

**“Үс үүт манан
булгунныхах үрүт
өттүгэр үүнэн турар
илибирэс
сэбирдэхтээх, нуоҕай
манан хатын”**

Хатын мас тухата

- Тулалыыр эйгэни киэргэтэр,
салгынын ыраастыыр
- Туос, мас, киэргэл
- Уксус, фурфурол диэн
химическэй веество ылаллар
- Хатын уутугар элбэх глюкоза,
фруктоза, битэмийннэр бааллар
- Сэбирдэхтэрэ, үнүгэстэрэ
ыарыыга тухалыыр
- Дьиэ-уот, миэбэл онороллор

IV. Үлэбит ис хоһоонун ырытыһыы , тэннээн көрүү.

Айыы бухатыра

Үс былас үөрбэйэр өттүктээх,
Алта былас аманаат дарабар
сарыннаах,
Баай тиитим бастын дүлүнгүн
Балтаччы ууран барылаабыт курдук
Барылы ньыгыл быччыннаах эбит

Абааһы бухатыра

Атара кутуруктаах, арбыйа тиистээх,
Уорааннаах тыыннаах, уорабайдаах
санаалаах.

Хамсаныылаах сынньалан

У. Дьарык практической чааьа

VI. Бэйэни сыаналаныы, санааларын этинии

Биһиги билигин ийэ айылҕабытын харыстаан, тулалыыр эйгэни кытта кэлим буолан, үтүөнү үксэтэн, кэрэни кэрэхсээн олоруохтаахпыт. Оччоҕуна эрэ бу орто туруу дойдубут маһа охтон бараныа, уута уолан бүтүө, уйгута уостан сүтүө суоҕа.

Мин санаабар, олонхо үс дойдутун туһунан ырыта санаан көрөр буоллахха, билинни олохпугар хайдах дьүөрэлиэххэ сөп буолуой:

Үөһээ дойду диэн дьон-сэргэ тардыстар сырдык ырата, баҕа санаата. Инники олох сайдыытын үүнэр саҕахтара.

Орто дойду диэн дьон-сэргэ билинни олоҕо-дьаһаҕа.

Аллараа дойду диэн ыарыы-сүтүү, дыан-дьаһах, араас куһаҕан дьайыылар.

Рефлексия.

